

EN DEFENSA DEL TEATRE MUSICAL

Joan Vives Sanfeliu

FONT: Pròleg d'*Ànima*, edició del TNC.

El text que teniu a les mans és incomplet. No es pot apreciar el teatre musical sense tenir accés a la música que ha estat creada per acompanyar aquest text. Ignoro si en el moment de la lectura podreu tenir a l'abast l'enregistrament de les cançons i la música de l'espectacle. Potser ara, que tot es penja a la xarxa, és més fàcil que abans, quan es publicaven discos físics que calia adquirir. Potser el llibre conté un críptic codi QR que us envia directament als espais cibernètics on habiten —o poden habitar— tants tresors. En tot cas, no deixeu d'escoltar-ne la música si teniu possibilitat de fer-ho. Només així podreu valorar la feina de l'equip de creadors.

Equip. Aquesta és la paraula singular de la creació del teatre musical. És primordialment una feina d'equip, amb àrees i especialitats molt concretes. Llibretista, lletrista, compositor, coreògraf, director musical, director escènic... Equips coordinats, organitzats i dirigits pel productor, que és, en definitiva, qui tira el projecte endavant. El teatre musical és un art tancat dins una indústria.

I d'on surt aquesta forma teatral tan particular? El teatre musical —el que coneixem com a *musicals*— com a forma d'art diferenciada i autòctona, amb la seva pròpia personalitat, neix als Estats Units. Naturalment derivada de tot el teatre musical internacional que s'ha conservat de manera escrita, des de les primeres òperes de Monteverdi, passant per Mozart, tots els grans autors italians i les operetes franceses, angleses i austríaques, però que a començament del segle xx crea un gènere propi i genuïnament americà, diferenciat dels seus models i afegint-hi elements propis que li han donat la seva personalitat característica.

Hi ha uns conceptes *bàsics* comuns a tot el teatre musical: les cançons, el llibret, la col·locació de les cançons dins de l'espectacle, l'obertura, la dansa i els efectes especials. El teatre musical té almenys una cosa en comú amb tot el teatre de text: existeix per explicar històries d'una manera que no només creï una resposta intel·lectual del seu públic, sinó també una resposta emocional. El teatre musical és un

art moral —és a dir, un art que va dirigit a enriquir l'esperit i que no té una utilitat pràctica com l'arquitectura o que no té una utilitat decorativa com la pintura o divulgativa com la literatura— que potencia el sentit positiu de la vida. El missatge sublim de tot espectacle musical és: la vida val la pena viure-la.

És un art interpretat; és a dir, a diferència de la literatura o la pintura, necessita d'uns «traductors» entre els creadors i els consumidors, i funciona principalment com un impacte acumulatiu de les diferents disciplines: cant, ball, interpretació i acompanyament musical. És molt important entrar en el joc de convencions teatrals per apreciar-lo. El caràcter «interpretat» defineix la creativitat i la filosofia interpretativa que fa única la naturalesa de l'art del musical. Vull dir que el valor del llibret, per exemple, d'un musical no és tant la història, la trama, el balanç o la profunditat dels personatges, sinó el potencial del llibret com a catalitzador de les oportunitats escèniques (cançons, balls) que permeten el lluïment dels intèrprets. Si presentar una idea teatral per mitjà de la música no és essencialment diferent que fer-ho sense, si no és més teatralment efectiu, no val la pena crear un musical. El musical sempre ha estat una barreja d'art sublim i art vulgar, de classe i astracanada, de música i comèdia, negoci i espectacle.

Per abordar el musical i gaudir-lo, com a públic, haurem d'abandonar l'escepticisme —el que s'anomena *suspensió de la incredulitat*. De fet, passa el mateix en el cine i en el teatre de text. Durant dues hores hem de creure que Peter Pan pot volar, que als pocs minuts de veure en Toni per primera vegada la Maria n'està bojament enamorada, que el que veiem en dues hores ha passat durant tres setmanes, que aquells pals que aguanta l'actor són barrots d'una presó de la qual no pot sortir...

El musical —i el cinema i el teatre de text— requereix una absoluta acceptació de les convencions que li són pròpies. Fracassarem si el públic no pot acceptar la cançó com a mode convencional d'expressió humana. La cançó, mitjançant l'expressivitat de la música que potencia el text, expressa molt més que les paraules soles, i en definitiva aquesta és la definició del *gran art*: ha d'expressar allò que hem experimentat però que hem estat incapaços d'expressar nosaltres únicament amb paraules.

I de què consten els grans musicals? Bàsicament del mateix que les millors obres de teatre: grans textos, grans personatges, grans emocions, gran drama i comèdia, temes

intemporals i veritats universals. Però els grans musicals tenen, a més a més, la música, i no importa com les diguis: les paraules soles mai podran tenir el poder dramàtic o la intensitat emocional que té la música. Només en el teatre musical (òpera, opereta, musical, etc.) aquestes grans emocions es poden expressar adequadament, i precisament aquesta «emocionalitat» és el que incomoda tanta gent, educats en contenir les emocions. Però en definitiva les emocions són el que ens fa humans. Tot art és *artificial*, com la mateixa paraula enuncia. Hi ha persones que no suporten l'antinaturalisme dels musicals perquè la gent passa de parlar a cantar arbitràriament i pensen que això és ridícul. No van mai al cine? Que potser és més coherent *La guerra de les galàxies*? La cançó és el mitjà d'expressió del Musical, de la mateixa manera que el *pentàmetre iàmbic* ho és de la poesia de William Shakespeare. Escoltem, si no, la musicalitat que proposa el bard anglès en un vers com «When I do count the clock that sets the time». Fixem-nos en la cadència inexorable del seu ritme (dadum, dadum, dadum, dadum, dadum). Aquests pentàmetres són pures convencions acceptades durant segles. Les convencions del teatre musical no són menys ridícules que les de qualsevol altra forma d'art.

El teatre sempre ha utilitzat música, des dels grecs o el teatre isabelí. Només a partir del 1800 es va fer la distinció (que dissortadament encara preval) de teatre musical i teatre de text. Fins aleshores el teatre (com la vida mateixa) tenia música. Imaginar-se una vetllada teatral sense música era absurd. Sorprenia tant com quan avui anem al cinema i ens posen una pel·lícula que no té música. Si ho pensem bé, tota la nostra vida està sempre envoltada de música: ràdio, televisió, videojocs, pòdcasts, anuncis, cançons d'aniversari, de casament, funerals, festes. El que sembla poc natural és un món sense música! Potser un musical és molt més realista que una obra de text!

Els millors musicals tenen tot el que tenen les millors obres teatrals —grans paraules, grans personatges, gran drama i comèdia, veritats universals, temes intemporals. Però, a més de tot això, també tenen música. El gran director de teatre Konstantin Stanislavski va dir que el llenguatge abstracte de la música és l'únic camí directe al cor dels humans. I en aquest món modern les emocions —particularment les grans emocions— són sovint considerades *inapropiades* o *inconvenients*. Però precisament és en aquest món, on totes les emocions ens han estat *civilitzades*, on el teatre musical té més raó de ser. L'emocionalitat extrema i exuberant que el teatre musical ofereix al

públic en general és un respir molt necessari. I per què és tan important l'emocionalitat en el teatre? Perquè l'emoció és el que ens fa humans.

Els musicals presenten, a vegades, una visió molt positiva del món, perquè representen el món *que ens agradaria viure* més que no pas el món real en el que vivim. Desitgem que existís un món així.

És molt fàcil per a la gent, fins i tot per a gent del món del teatre, carregar-se els musicals dient que són *petits plaers ocults* —superficials, reaccionaris, ensucrats, tous. Però jo crec que el llegat del teatre musical és infinitament més complicat, subversiu i admirable.

Un altre dels arguments que es presenten en contra del teatre musical és el de la interpretació exagerada dels actors i actrius que l'interpreten. Com que l'estil d'actuació dels musicals sol ser més vehement, més gran, més cridaner o més expressiu, la gent assumeix que és menys subtil i no tan detallista, menys disciplinat o talentós, quan és tot al contrari! Es necessita molta més preparació i disciplina per actuar amb solvència en el teatre musical.

Hi ha els que jutgen el teatre musical per les versions cinematogràfiques, o sigui, pel «cine musical». O per versions traduïdes i realitzades amb més o menys traça, sense la veritat de les versions originals. I decideixen que aquell gènere no és per a ells. Admeto que moltes pel·lícules han fet un flac favor al teatre musical. Intenteu esborrar aquest prejudici, i deixeu-vos enamorar de nou pel gènere.

En resum, el teatre musical mereix més respecte del que sol aconseguir.

La proposta d'Ànima

Des del punt de vista de la creació, la proposta de l'equip d'Ànima compleix exactament amb les premisses necessàries per crear bon teatre musical: una passió gairebé irracional pel gènere. Unes ganes poc dissimulades de trobar el punt d'ebullició òptim per arrancar una cançó, per entregar-se sense complexos al suau acaronament dels sentits. Perquè la seva proposta —com ha de ser— va dirigida a l'ànima, més que no

pas al cervell. Perquè el bon teatre musical és comparable a les atraccions de qualsevol parc temàtic. No et porten enlloc, o més aviat et retornen al punt de partida, però durant el seu viatge hem experimentat unes sensacions que no teníem abans d'accedir-hi. És així com hem de valorar l'experiència. No treu a cap analitzar per separat els seus elements —música, lletra, vestuari, coreografia...— i ens hem de quedar amb la plaent sensació global.

El «cronotop» de la història ens porta a un país real en un passat real —Los Angeles cap a 1930— però per a nosaltres pot ser tan fantasiós com l'univers de *Harry Potter* o *El Senyor dels Anells*. Els problemes de la protagonista per viure del seu talent —i la seva passió— en un món totalment masculinitzat és molt real (i segueix encara així en molts aspectes) però no hem d'esperar que *Ànima* ens doni la resposta. La solució que els seus creadors donen a la Greta no és més que una de tantes possibles, i no és rellevant per gaudir de l'obra. Cada espectador pot triar el seu final perquè, insisteixo, l'important no és el destí, sinó el recorregut. Com a les atraccions de Disneyland.

És admirable que en un país amb tan poca tradició en el teatre musical d'inspiració americana surti una proposta tan madura i valenta. Tan reeixida. Com que conec els seus creadors de fa anys, la cosa no em sorprèn però sí que m'aclapara veure fins on han portat el seu entusiasme. Aixecar un musical de gran format —i en aquest país la seva proposta és realment de gran format— costa moltíssim. L'aventura pot esberlar-se per qualsevol petit detall. Però una proposta que s'anomena *Ànima* no pot deixar lloc al desànim. I recordar aquella llum especial en la seva mirada quan m'explicaven el projecte em va convèncer que ho aconseguirien. I ho han fet.

Ara només cal pujar a l'atracció que sabem que no ens durà enlloc, que acceptem que manipularà els nostres sentiments, que ens enganyarà amb realitats virtuals i mons ficticis, però que ens proporcionarà unes sensacions úniques, perquè alimentarà la part que ens fa més humans i ens arribarà al fons de l'ànima.

Joan Vives Sanfeliu
Compositor i director musical